

ПРОПОЗИТИВНІСТЬ ЯК ПРОВІДНА ЦІННІСНА ДЕТЕРМІНАНТА ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Бондаренко Неллі Володимирівна,

к. пед. н., ст. наук, сп., пров. наук. сп.
Інститут педагогіки НАПН України

Косянчук Сергій Володимирович,

к. пед. н., методист Київська гімназія
східних мов № 1

Вступ. Питання «Якою українці хочуть бачити Європу?» не є суто умоглядним. Відповіді, які пропонуватимуть українці, можуть справити вплив на те, якою буде майбутня Європа [15, с. 158]. Ще задовго до повномасштабного вторгнення росії в Україну й не баченого досі героїзму Українського народу, монолітного й жертвовного в любові до Батьківщини, Мирослав Маринович висловив переконання, що настав час Україні продукувати нові сенси й формулювати нове цивілізаційне слово. Нині настав момент істини. Моральний авторитет нації так визначив основні завдання держави: а) зберегти незалежність; б) подолати «завороженість» на москву; в) не зректися принципу «позитивної суми» (не уподібнитися агресорові в ненависті й *зловтішанні* [курсив наш – *Н. Б., С. В.*] навіть попри справедливі гнів і обурення); г) довіритися цінностям Майдану і «вгору піднести серця» [Там само, с. 30-35].

Актуалізуючи пропозитивність як важливу детермінанту органічного входження України в Європейський Союз, маємо на увазі передусім розвиток пропозитивного світосприймання, пропозитивного думання як важливих складників проектування прийдешнього, життєвого успіху кожної особистості й прогресу суспільства загалом. Оптимізм і позитивне бачення майбутнього дає змогу людині правильно ставити цілі й досягати їх, раціонально розв'язувати проблеми, реалізувати життєві перспективи, впевнено й комфортно почуватися психологічно, фізично й соціально, бути стресостійкою. У науці це називають

процвітанням. Утвердження пропозитивності у контексті національної освіти, науки і культури закладе в теорію і практику середньої освіти наукові засади життєствердної освіти, аксіологізацію освітнього процесу, системне збагачення змісту за всіма його компонентами.

Немає людини, неспроможної зберегти честь і совість у нелюдських обставинах. Тому є безліч прикладів саме в українській історії. Попри жорстоке знуцання російських окупантів над гордими нескореними українцями, наміри знищити націю як таку й привласнити її славу історію, – геноцид, попри плундрування української землі й тотальну руйнацію об'єктів критичної інфраструктури, культурних, наукових, освітніх, медичних та інших закладів, маємо вчитися мислити крізь призму успішного прийдешнього, запрограмувати себе на позитив, формувати пропозитивне світосприймання, пропагувати й утверджувати пропозитивність як складову національної ідеї, розвивати пропозитивне думання.

Мета роботи – актуалізувати пропозитивність як чинник ємного парадигмального зрушення в українській освіті.

Матеріали і методи. У процесі дослідження застосовано джерелознавчий, зіставний, аналітичний, інтерпретаційний методи, а також аналіз педагогічної практики вчителів Київської гімназії східних мов № 1.

Результати й обговорення. Освіта в Україні стає важливим ресурсом розвитку країни. За нинішньої загарбницької агресії сусідньої країни українська освіта розгортає свій внутрішньоконсолідаційний та зовнішньоінтеграційний потенціал. Споконвіку миролюбна Україна, яка стала для людства щитом у пекельній боротьбі Добра й Світла проти світового зла, консолідує громадянське суспільство й світ, набуває воєнного й міжнародного правого досвіду, здобуває світове визнання як міжконтинентальний лідер.

Це спонукає науку і освіту пришвидшити модернізацію, утвердження європейських цінностей – повагу до людської гідності, прав людини, свободи, демократії, верховенства права [5; 14, с.122-123].

Беззаперечно, модернізація шкільної освіти в Україні має здійснюватися на основі компетентнішої парадигми, а увага – фокусуватися на формуванні ключових компетентностей. Зростає роль уміжпредметнення у навчанні всіх предметів шкільного курсу та української мови зокрема як усепредметної мови навчання [4]. Компетентнізована Українська нова школа покликана подолати інертність освітнього простору. Вона має не лише дати учням знання, а й сформувати наскрізні життєво необхідні ключові компетентності, ціннісну культуру особистості [2;5;7; 12; 13; 17].

Пропозитивність передбачає формування у здобувачів освіти емоційного інтелекту. Пропозитивність атракціює відповідні людські якості й позначається на моделях поведінки. Асертивність – одна з таких якостей. Це – здатність обстоювати власні інтереси, не обмежуючи прав інших і не принижуючи їхньої гідності. Без копіткої всеаспектної роботи зі словом пропозитивності не досягти. Тож здобувачів освіти потрібно навчати працювати з різними джерелами інформації – такими як книга, ЗМІ, соціальні мережі, інтернет-ресурси, наукові електронні бібліотеки тощо.

Спільна робота науковців і педагогів-практиків у контексті пропозитивності дасть змогу підготувати випускників закладів загальної середньої освіти, спроможних пропонувати ідеї й успішно реалізовувати їх. Освічений випускник буде здатний «мислити не локально, а глобально, усвідомлювати свою відповідальність і співпричетність як громадян України і Всесвіту, прагнути зробити світ досконалим» [8, с. 108]. Адже «об'єктивною умовою увідповіднення освіти сучасним реаліям є її цілісність на основі інтеграції знань із різних галузей науки.

Серед наукової спільноти переважає думка, що цілісність знань має стати закономірним результатом реалізації міжпредметних зв'язків і формування наскрізних ключових компетентностей на уроках з усіх предметів» [Там само].

Науковці зазначають: «помилково вважати, що проблема читання стосується лише кола професійних завдань педагогічних працівників, скорельованих і визначених НУШ. Читання – важливе майстерне вміння, що

визначає інтереси/зацікавленість будь-якої людини вилучати з лавиноподібних повідомлень (фактів, новин, мотиваторів, демотиваторів, фейків тощо) раціональне життєво цінне зерно. Це і є проблемою читання (занурення у зміст прочитаного і критичний аналіз його водночас) в сучасному інформаційному суспільстві, що гостро постала в усіх країнах, а надто в Україні, яка прагне говорити [і вже говорить – *Н. Б., С. К.*] зі світом на рівних» [11, с. 62].

Пропозитивне мислення формується у здобувачів освіти як новий тип мислення на мовній основі, як нова філософія людських стосунків, де людяність має бути найвищою моральною пробою, а нові моделі поведінки і сприймання дійсності виробляються у процесі розгортання відповідних ставлень.

Вироблення адекватних ставлень має впливати з мети, змісту, структури й методики ведення уроків. Формування пропозитивності – потребує відображення в меті вивчення всіх шкільних предметів, у цілевизначенні кожного уроку через формування відповідних людських якостей, моделі поведінки, ціннісних орієнтацій, оптимістичного світосприймання, життєрадісної емоційності, життєстійкості, відкритості до людей і світу.

Пропозитивність має бути відображена насамперед у змісті освіти, в основних складниках ключових і предметних компетентностей – у знанні, вміннях, досвіді їх застосування, у поведінковому компоненті, в емоціях, рефлексії тощо. Робота зі словом, мова, мовлення, сформованість українськомовної компетентності [1; 3; 9; 10] якнайкраще сприятимуть розвиткові пропозитивного мислення. З-поміж основних інструментів досягнення згаданого вище процвітання називають такі як пропозитивне думання; афірмації – позитивні твердження, здатні при багаторазовому повторенні замінити собою негативні образи, які закріпилися в підсвідомості людини, і сформувати нові; утвердження духовності; вдячності; совісності; упозитивнення переконань і установок; готовність реагувати на виклики; мотивованість власними природними сильними сторонами, талантами, інтересами; застосування фільтрів, що не пускають негатив у життя;

фокусування на позитивному; аналіз негативних подій з раціональних позицій; обговорення проблеми; рефреймінг – інтерпретування негативних ситуацій у позитивному ключі; пластичність, здатність адаптуватися, соціальна активність, застосування творчого підходу, креативність; ведення щоденника тощо. На етапі контролю й корегування результатів мають застосовуватися форми і методи, які виявлятимуть стан і динаміку розвитку у здобувачів освіти пропозитивного мислення [8].

Здатність накопичувати, аналізувати, адаптувати до своїх потреб опрацьовану інформацію формується на пропозитивності, що нерозривно пов'язано з культурою думання, з інтелектуальною діяльністю.

Культура думання тлумачиться як рамка-оберіг бачення-сприймання й осмислення світу. За допомогою спеціальної мови символів ці процеси регулюються певними принципами і правилами [14].

Важливо виробляти у здобувачів освіти культуру пропозитивного думання, вчити їх бачити, сприймати, осмислювати дійсність і соціальну реальність, пізнавати світ крізь пропозитивну оптику, формувати оптимістичний світогляд, власну оптимістичну картину світу, аналізувати різні моделі поведінки і взаємодію людей у соціумі, виробляти власну конструктивну безконфліктну лінію поведінки й відповідний стиль життя.

Видатний український педагог В. Сухомлинський стверджував: «Дати дітям радість праці, радість успіху в навчанні, пробудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це перша заповідь виховання. Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для подолання труднощів, бажання вчитися. А воно приходить лише з успіхом у навчанні» [16].

У шкільному освітньому середовищі важливо створювати ситуації успіху, які стимулюватимуть учнів самостійно розв'язувати проблеми, здобувати авторитет серед однолітків, ставати лідером, розширювати контакти, робити добро іншим тощо. Створені на уроці ситуації успіху дають можливість

кожному відчуті радість від його досягнень, усвідомити свою унікальність, розширити здібності й таланти, повірити у власні сили [8].

Висновки. Модернізація шкільної освіти має здійснюватися на основі компетентнісної парадигми, за уміжпредметнення й пропозитивності, спроможних сформувати ціннісну культуру особистості. Позитивний емоційний інтелект, пропозитивність у всіх її проявах позначаються на моделях поведінки, заріплення яких узалежнюється від ретельної всеаспектної роботи зі словом. Здобувачів освіти потрібно вчити працювати з різними джерелами інформації – друкованими, електронними, мультимедійними, відрізнити правду від брехні.

На думку науковців, проблема читання стосується не лише кола професійних завдань учителів; читання – важливе вміння, інструмент формування нового типу мислення на мовній основі.

Формування пропозитивності має відбиватись у меті вивчення всіх шкільних предметів, у цільовизначенні кожного уроку – через формування відповідних людських якостей, моделі поведінки, ціннісних орієнтацій, оптимістичного світосприймання, життєрадісної емоційності, життєстійкості, відкритості до людей і світу.

Здатність відбирати, аналізувати, адаптувати до своїх потреб опрацьовану інформацію формується на пропозитивності, що нерозривно пов'язано з культурою думання, з інтелектуальною діяльністю. Тож важливо виробляти у здобувачів освіти культуру пропозитивного думання, вчити їх бачити, сприймати, осмислювати дійсність і соціальну реальність.

Література

1. Бондаренко Н. Проблеми словникової роботи на уроках української мови та шляхи їх розв'язання. *Українська мова і література в школі*. 2005. № 7. С. 5-11.
2. Бондаренко Н. В. Компетентнізація шкільної освіти: українська версія. *Science and society*. Proceedings of the 13th International conference (July 19, 2019. Hamilton, Canada). Hamilton, 2019. С. 124-135.

3. Бондаренко Н. В. Робота з текстом на уроках української мови. *Дивослово*. 2008. № 5. 56 с.
4. Бондаренко Н. В. Ресурсний потенціал уміжпредметнення у компетентнісному навчанні мови. *International scientific innovations in human life*. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Manchester, United Kingdom. 2021. Pp. 107-116.
5. Бондаренко Н. В. Українська нова школа у контексті світових трендів освіти. *Science progress in European countries: new concepts and modern solutions* : papers of the 7th International Scientific Conference. May 31, 2019. Stuttgart, Germany: ORT Publishing, 2019. С. 304-316.
6. Бондаренко Н. В. Цінності об'єднаної Європи та їх формування в Українській новій школі. *Science progress in European countries: new concepts and modern solutions* : papers of the 8th International Scientific Conference. July 12, 2019. Stuttgart, Germany, 2019, с. 62-74.
7. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Соціальний аспект формування українськомовної компетентності старшокласників. *Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка*. Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2018. Вип. 3. С. 99-113.
8. Бондаренко Н., Косянчук С. Пропозитивне думання як детермінанта аксіологізації освітнього процесу. *Selected aspects of digital society development*. Monograph. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2021. С. 106-114.
9. Бондаренко Н., Косянчук С. Феномен українськомовної компетентності: психодидактика педагогічних технологій у процесі соціалізації і самовизначення особистості. *Актуальні проблеми сучасної психодидактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти* : матер. Другої Міжнар. наук.-практ. конф., м. Умань, 20-21 квіт. 2018 р. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. С. 11-16.

10. Васьківська Г. О. Формування комунікативної компетентності старшокласників на основі засвоєння системи знань про людину *Українська мова і література в школі*. 2012. №2(96). С. 52-58.

11. Васьківська Г. О., Косянчук С. В., Кизенко В. І., та ін. *Технології профільного навчання* : кол. монографія / [за наук. ред. д-ра пед. наук, проф. Г. О. Васьківської]. Київ: Педагогічна думка, 2020. 304 с.

12. Довгань В. Національні цінності в діалозі української та східних культур: освітні виміри, особливості формування особистості XXI століття. *Дидактика: теорія і практика*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 102-106.

13. Косянчук С. Соціономічна сутність дидактичних технологій як основа освітньої стратегії і навчання. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи* : IV-а Міжнар. наук.-практ. конф., м. Конін (Польща) – м. Ужгород – м. Дрогобич, 15 черв. 2018 р. Дрогобич: Посвіт, 2018. С. 187-190.

14. *Культура мислення*. URL:
<https://culturalproject.org/courses/56a5f10d535b68a5348b4568>

15. *Нова Європа: есеї українських інтелектуалів*. Упоряд. К. Зарембо. Львів: Вид-во Старого Лева, 2018. 176 с.

16. Сухомлинський В. *Вибрані твори в п'яти томах*. Т. 3. Київ, 1977. С. 162-175.

17. Bondarenko N., Kyzenko V., Kosianchuk S. Asking questions as a universal life-affirming skill of the XXI century. *Organizational problems of life quality management in the conditions of globalization*. Monograph [eds: M. Duczmal, T. Nestorenko]. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020. Pp. 20-28.